

TEK PARTİ YÖNETİMİNİN HALKEVLERİNİN TEMİZLİK VE
BAKIMINA DAİR BİR KILAVUZ OLUŞTURMA ÇABASI
(1944)*

Seda Bayındır ULUSKAN**

ÖZET

Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesi sonrasında yapılan yurt gezilerinde tespit edilen sorunlar ile 1931 Parti Kurultayı'nda alınan kararlar neticesinde, Cumhuriyet Halk Parti teşkilatında bazı köklü değişikliklere gidildi. Parti bünyesinde bürolar kuruldu. Teftiş sistemi işler hale getirildi. Yayımlanan Teftiş Talimatnameleri ve atanan parti müfettişleri vasıtasıyla hem taşra ve kamuoyu hem de milletvekilleri kontrol altında tutulmaya çalışıldı. CHP bu sistemi, sosyal kontrolü ve devletin toplum üzerindeki etkisini artırmak ve aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere de kullandı. Partinin merkezî denetim çabası kendisini Halkevleri ve Halkodaları üzerinde de gösterdi. Bu süreçte CHP, Halkevlerindeki eşyaların nasıl korunması gerektiğinden binaların temizliğine kadar her şeyle yakından ilgilendi. Hatta bu çaba, 1944'de Halkevleri ve Halkodaları hakkında bir temizlik kılavuzu hazırlanmaya kadar gitti. Bu kılavuzun hazırlanmasında; temiz ve çağdaş bir toplum yaratma, halkın kültürel faaliyetlerini bakımlı ve temiz ortamlarda yürütmesini sağlama ile halkın ilgi ve sempatisini bu vasıtayla Parti'ye çekme gibi pek çok neden bulunmaktaydı.

Anahtar Kelimeler

CHP, Tek Parti Dönemi, Halkevleri, Halkodaları, Halk Eğitimi.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir halk devleti, halkın devleti olduğunu her fırsatta dile getiren Kemal Atatürk,¹ bunun temellerini güçlendirmek için

* Makalenin geliş tarihi:16.03.2019 / Kabul tarihi:15.05.2019

** Öğr. Gör. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, uluskans@itu.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0003-3809-5802>)

¹ 13 Ağustos 1923 tarihli İkinci Dönem Açış Konuşması, *Atatürk'ün Söylev Ve Demeçleri (ASD)*, Ankara 1997, C. I, s. 338.

hayatı boyunca büyük çaba sarf etti. Halkın içinden gelen bir lider olarak 1923 ve sonrasında sosyal ve kültürel alanda seferberlik başlattı. Ancak o yıllarda karşılaşılan problemler, özellikle de Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesiyle edinilen tecrübe ve ortaya çıkan sorunlar, Atatürk'ün halkın nabzını tutmak ve ülkedeki problemleri yerinde tespit etmek gayesiyle yurt gezilerine çıkmasına vesile teşkil etti.² Nitekim, 17 Kasım 1930-3 Mart 1931 tarihleri arasında gerçekleşen bu gezilerde ortaya çıkan tablo, Atatürk'ün Partide yeni bir örgütlenmeye gitmesine ve dönemin kültür politikalarını oluşturmasına zemin hazırladı.³

1931 yılında Parti Genel Sekreterliğine Recep Peker'in getirilmesinin ardından Partinin örgütsel yapısının güçlendirilmesine ağırlık verildi. Bu süreçte Parti bünyesinde bürolar kuruldu, teftiş ve rapor sistemi işler hale getirildi. Yayımlanan Teftiş Talimatnameleri ve parti müfettişleri vasıtasıyla hem taşra ve kamuoyu hem de milletvekilleri kontrol altında tutulmaya çalışıldı. CHP bu sistemi, sosyal kontrolü ve devletin toplum üzerindeki etkisini artırmak ve aynı zamanda halkın ihtiyaçlarını karşılamak için kullandı. Partinin bu merkezî denetleme çabası kendini Halkevleri ve Halkodaları üzerinde de gösterdi.

Devletin halkla bütünleşmesi, mevcut kopukluğun giderilmesi ve halkın eğitilmesi amacıyla başlatılan kültür mücadelesinin mihenk taşlarının başında Halkevleri geliyordu. 10-18 Mayıs 1931'de toplanan CHP Üçüncü Büyük Kongresi'nde kurulmasına karar verilen Halkevleri, CHP'nin kültür organı idi. Hedefi, Türk milletinin çağdaş Batı uygarlığı doğrultusunda sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan geliştirilmesini sağlamaktı.⁴ Bu bağlamda Halkevlerinde sosyal-kültürel etkinlikler yapıldı, kurslar açıldı, konferanslar ve temsiller verildi. İnkılâbın değerlerini topluma yaymak, bunların içselleştirilmesini temin ederek millet olma yolunda hızla ilerlemek ve inkılâbın sürekliliğini sağlamak için gençlere de büyük misyonlar yüklendi. Çünkü gençlik, 1930'larda yeni ulus devletin inşa sürecinde

² Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Hamdi Başar, *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, Ankara 1981; Mehmet Önder, *Atatürk'ün Yurt Gezileri*, İstanbul 1998.

³ Ayrıntılı bilgi için bk. Seda Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara 2010.

⁴ Sefa Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, İstanbul 2002, s. 28-32.

“kurucu öge” olarak tanımlanmış ve onların eğitimle şekillendirilmesi hedeflenmişti.⁵ Bu amaç doğrultusunda Tek Parti Döneminde Halkevleri sadece inkılâbı anlatmak ve benimsetmek için kültürel faaliyetlerin sergilendiği yerler değil, aynı zamanda gençlerin davranış kalıplarının şekillendirildiği mekânlar olarak da hizmet verdi.

CHP bu süreçte Halkevi programları ve faaliyetlerinin dışında, binalarının bakımı, onarımı ve temizliğiyle de yakından ilgilendi. Hatta Partinin denetleme ve kontrol çabası, yöneticileri 1944 yılında Halkevleri ve Halkodaları hakkında bir temizlik kılavuzu hazırlamaya kadar götürdü. Bu çalışmanın amacı da CHP'nin Tek Parti Döneminde getirdiği standart kriterlerle toplumu eğitip terbiye etme ve merkezî denetleme çabasına bir örnek olarak söz konusu Temizlik ve Bakım Kılavuzu'nun ortaya çıkış sürecini, Halkevleri ve diğer bazı resmî kurumlardaki öncü çalışmalar hakkında bilgi vererek aydınlatmak ve kılavuzu tanıtmaktır.

Ulus Devletin İnşa Sürecinde Halkevleri

CHP'nin kültür şubeleri olarak çalışan Halkevleri, 24 Mart 1931'de Türk Ocaklarının⁶ lağvedilmesinin ardından 19 Şubat 1932'de açıldı. 1932-1951 arası tam 19 yıl Türk halkının sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesine yönelik faaliyetlerde bulundu. Halkevleri ilk etapta Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun olmak üzere toplam 14 ayrı merkezde açıldı. Ankara'daki açılış töreni, Halkevleri Genel Merkezi haline getirilen Ankara Türk Ocağı binasında yapıldı. Ardından da bu şubeleri Antalya, Bilecik, Edirne, Gaziantep, Giresun, İzmit, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kütahya, Ordu, Rize, Silifke, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak Halkevlerinin açılışı takip etti (24 Haziran 1932). Türkiye'nin

⁵ Serap Yolcu Yavuz, *Cumhuriyet Misyonerleri 1930-1946 Arası Türkiye'de Bir Politik Özne Olarak Gençlik İnşası*, İstanbul 2019, s. 200.

⁶ Türk Ocakları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İbrahim Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, Ankara 1992; Yusuf Sarıncay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, İstanbul 1994; Füsün Üstel, *Türk Ocakları (1912-1931)*, İstanbul 1997.

farklı noktalarında Halkevi açılmasına sonraki yıllarda da devam edildi. Kapatıldıkları 1951 yılında ülkedeki sayıları toplamda 478'e ulaşmıştı.⁷

Halkevi çalışmaları 9 ayrı kolda yürütüldü. Bunlar; 1) Dil, Tarih, Edebiyat 2) Güzel Sanatlar 3) Temsil 4) Spor 5) Sosyal Yardım 6) Halk Dershaneleri ve Kurslar 7) Kütüphane ve Neşriyat 8) Köycülük 9) Müze ve Sergi idi.⁸ Şubelerde her kesimden pek çok insan görev aldı. Dokuz ayrı kolda yürütülen yoğun çalışmalar sayesinde kültür hayatı hayli canlandı. Halkevlerinin açılması ve yapılan faaliyetler, Atatürk'ün ifadesiyle "*bütün yurtta sosyal ve kültürel bir devrim*"⁹ yarattı.

Halk eğitimi konusundaki çalışmalara, 1940 yılından itibaren açılmaya başlanan Halkodaları da büyük katkı sağladı. CHP'nin 1939 Parti Kurultayı'nda kırsal kesimlerde kurulmasına karar verilen Halkodalarının, Halkevlerinin açılış yıldönümünde törenlerle açılması planlandı. Nitekim 19 Şubat 1940'da ilk olarak 141 Halkodasının açılışı yapıldı. Bir yerde Halkevi açılabilmesi için 9 çalışma kolundan en az 3 kolun ve bunları idare edecek kadar da üyenin bulunması gerekiyordu. Bina, bütçe ve üye bakımından Halkevi açmaya imkân olmayan yerlerde tesis edilen Halkodalarında bu kollar ve bunları yönetecek komiteler mevcut değildi. Her Halkodasında bütün işler, 3-7 kişilik bir İdare Heyeti tarafından yapılmaktaydı. Ayrıca, bir yerde Halkodası açılması için en az 50 üyenin kayıtlı olması, bir toplantı salonu ile okuma salonunun bulunması ve o odayı idare edecek bir de bütçenin sağlanması gerekiyordu.¹⁰ Şubat 1940 tarihinde açılan Halkodalarını zamanla diğerleri takip etti. Salonlarında çeşitli gösteriler, sanatsal faaliyetler ve toplantılar yapıldı. Ana hedef, kırsal kesimin boş vakitlerini değerlendirmesini sağlamak, halkı çeşitli bilgi ve beceriler ile donatmak, yeni

⁷ Halkevleri ve Halkodaları hakkında detaylı bilgi için bk. Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, İstanbul 1990; Sefa Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, İstanbul 2002; Şerafettin Zeyrek, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara 2006; Nurcan Toksoy, *Halkevleri: Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara 2007.

⁸ Bu kolların kuruluş amaçları ve görevleri için bk. Tevfik Çavdar, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA)*, C. IV, s. 880-881; Çeçen, *a.g.e.*, s. 105-109.

⁹ 9 Mayıs 1935 tarihli CHP Dördüncü Büyük Kurultayını Açış Konuşması, *ASD*, C. I, s. 401.

¹⁰ *CHP Halkodaları Talimatnamesi*, Ankara 1939, s. 1.

rejimi ve inkılâpları anlatmaktı. Halkevlerinin çekirdeğini oluşturduğu için Halkodalarına her zaman büyük önem atfedildi. Sayıları, kapatıldıkları tarihte 4.322'ye ulaşmıştı.¹¹

Halkevleri, 20. yüzyılın başlarında Batı toplumlarında kitleleri eğitmek amacıyla kurulan teşkilatlara benzerliğiyle de dikkat çekiyordu. Gerçekten de 1930'ların başında Çekoslovakya, Macaristan, Romanya ve diğer Avrupa ülkelerinde bu tür örgütler mevcuttu. Cumhuriyet yönetimi, 1920'li yılların sonlarında bazı gençleri (Vildan Aşir, Selim Sırrı gibi) çeşitli Avrupa ülkelerine göndererek buralarda halk eğitimi üzerine çalışmalar yaptırdı. Onların sunmuş oldukları raporlar Ankara'da büyük bir ilgi ve titizlikle incelendi. Örneğin, Romanya'da "Straja Țării" isimli gençlik örgütü vasıtasıyla halk eğitimi kapsamında çalışmalar yapıyordu.¹² Çekoslovakya'da ise Çek dilinde "şahin" anlamına gelen "Sokol" teşkilatı mevcuttu. Sokollar, Çeklerin ve Slovakların kaynaşmasını sağlamış, kısa zamanda ülkede önemli bir eğitim ve kültür örgütü haline gelmişti.¹³ Üzerinde en çok durulan ve Türkiye'de de model olarak gösterilen bir diğer örgüt ise İtalyanların "Dopolavoro"ları idi.¹⁴ 1926 yılında İtalya'da kurulan "Dopolavoro" (işten sonra) isimli kültür örgütü, İtalyan halkını öncelikle Faşist Parti'nin prensiplerine göre yetiştirip yönlendirmeyi ilke edinmişti. İtalya'daki *Halk ve Gençlik Teşkilatı* ise daha farklıydı. Faşist yönetim erkek çocuklar için "Balilla", kız çocuklar için de "Piccole" ismiyle kurduğu teşkilatlarda, çocuklara hastabakıcılıktan dikişe, müzik ve tiyatrodan çiçekçiliğe kadar her türlü alanda eğitim veriyordu. Siyah gömlek giyen Balilla'lar ile beyaz bluz giyen Piccole'ler buralarda hem fikir hem de beden terbiyesi alıyorlardı.¹⁵

¹¹ Neşe Gürallar Yeşilkaya, *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*, İstanbul 1999, s. 80.

¹² Vildan Aşir (Savaşır), "Romen Gençlik Teşkilatı-Strasa Tarihi", *Ülkü*, C. XIV, S. 79, Eylül 1939, s. 19-22.

¹³ Seda Bayındır Uluskan, *a.g.e.*, s. 43-44.

¹⁴ Halkevlerinin ideolojik hedefleri ve etkinlikleri itibarıyla İtalya'da 1930'lu yıllara damgasını vuran "Casa del Fascio"lara olan yakınlığı hakkında bk. Erhan Berat Fındıklı, "Tek Parti Döneminde Türkiye'de Halkevleri ve İtalya", *Arredamento Mimarlık*, S. 263, Aralık 2012, s. 100-110.

¹⁵ Selim Sırrı (Tarcan), "İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilatı", *Ülkü*, C. I, S. 3, Nisan 1933, s. 241-243.

Ankara, Halkevlerini kurma ve teşkilatlandırma aşamasında önce Avrupa'da mevcut kültür örgütlerini, bunların özelliklerini ve çalışma metotlarını araştırdı. Daha sonra da yetişkinleri eğitmek ve onların toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla Halkevlerini hizmete açtı.¹⁶ Bu süreçte başta *Ülkü* dergisi olmak üzere çeşitli yayın organlarında kaleme alınan yazılar vasıtasıyla Türk halkına, Avrupa'da halk eğitimine yönelik açılan teşkilatlar ve bunların önemleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmeye çalışıldı.¹⁷

Cumhuriyet hükûmetinin halk eğitimi üzerine ısrarla gidip yoğun mesai harcamasının temelinde aslında pek çok neden yatmaktaydı. Bilindiği üzere küresel bir savaşla başlayan 20. yüzyıl, ilk yıllarından itibaren toplumları derinden etkiledi. Beraberinde büyük sıkıntılar, radikal değişiklikler ve derin travmalar getirdi. Savaşın faturasını büyüklerine yükleyen gençlik arasında en çok sorgulanan hususlar ise değer yargıları ile yaşam tarzı oldu. Din ve ahlak anlayışı hızla önemini yitirmeye başladı. Sandal sefaları yerini otomobil ile gezintilere bıraktı. Motosiklet, gençliğin yeni tutkusu haline geldi. Fokstrot, çarliston gibi danslar ortalığı kasıp kavurdu. Kısacası savaş sonrası hızla değişen dünyada yaşamın temposu arttı. Fakat gençliğin bu hızlı yaşam tarzı ahlaki çöküntüye, fuhuşun artmasına ve bozulan psikolojiyle birlikte intiharların da salgın halde çoğalmasına yol açtı.

Dünyadaki bu hızlı değişim ve dönüşümün hatta buhranın en ağır hissedilip yaşandığı ülkelerin başında Türkiye geliyordu. Her şeyden önce Türk halkı, 1912-1922 yılları arasında büyük toprak ve nüfus kayıpları yaşamış, yoksullaşmış, işgal görmüştü. Böyle bir ortamda buhran elbette kaçınılmazdı. Üstelik savaş sonrası ortaya çıkan "yeni hayat" özlemiyle yaşam tarzında meydana gelen köklü değişiklikler, toplumdaki geçim sıkıntısının daha ciddi boyutlara varmasına, kadın-erkek ilişkilerindeki problemlerin artmasına yol açtı. Bu sorunları, sıkça yaşanacak olan intihar vakaları takip etti. Gençler arasında neredeyse moda haline gelen intiharlar, dönemin basın yayın organlarının ve idarecilerinin üzerinde en fazla

¹⁶ 1932 tarihli Halkevi Talimatnamesi'nde Macaristan, Çekoslovakya, İtalya ve diğer Avrupa ülkelerindeki halk eğitimi faaliyetlerine değinilmiş, İtalya'daki *Dopolavoro*'ların başarısı hakkında da bir takım somut rakamlar sunulmuştur (*CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Ankara 1932, s. 4).

¹⁷ Vildan Aşır Savaşır, *a.g.m.*, s. 19-22; Selim Sırrı, *a.g.m.*, s. 241-243.

durduğu konular arasında yer aldı.¹⁸ Bu durumda yapılması gereken öncelikli iş; gençliğe sahip çıkmak, onları bu buhran ve travma psikolojisinden kurtarmak ve yeni bir ülkü aşlamak olmalıydı. Yeni Türkiye'nin hastalıklı, hedefsiz ve travmalar geçiren bir gençliğe değil, sağlıklı, mutlu, çalışkan ve hedefleri olan bir nesle yani ideal vatandaşlara ihtiyacı vardı. İşte o günlerde Ankara'yı harekete geçiren de bu zorunluluk oldu. Bu bağlamda şekillendirilen kültür politikaları ile buna bağlı olarak açılan Halkevlerinin misyonu da Genç Türkiye'nin yeni insanını inşa etmek, topluma ulus devlet kimliğini aşlamak, ahlak normlarını telkin etmek ve millî değerlere sahip çıkılmasını sağlamak olarak belirlendi.

Cumhuriyet'in ilanından itibaren pek çok köklü siyasi, idari ve hukuki reform yapılmış, sıra "beşerî sermayeyi" yani insanı yaşatıp toplumda ayakta tutacak ideali vermeye gelmişti. Çünkü "idealden yoksun bir kitle millet olamaz"dı. Ziya Gökalp'in "Fert yok, cemiyet var" ülküsünün anlam kazanmaya başladığı 1930'lu yılların başından itibaren Cumhuriyet hükûmeti de harekete geçerek kadınlarla gençlerin üzerine eğildi. Ülkenin bu kaostan çıkmasında en önemli rolü üstlenen kurumların başında ise Halkevleri geliyordu. Halkevleri vasıtasıyla gençler, zararlı ortam ve alışkanlıklardan korunsun diye spora özendirildi. O dönem "cazbant" olarak adlandırılan dans müziğinin yerini yavaş yavaş Halk Müziği alırken, kozmopolit kent kültürüne alternatif olarak da köycülük çalışmalarına hız verildi.¹⁹ Fakat ülkü sahibi, sağlıklı ve mutlu bir toplum yaratma niyet ve çabası, devletin halkın günlük yaşamına müdahil olması gibi kaçınılmaz bir sonucu da beraberinde getirdi.

Cumhuriyet Halk Partisi bu süreçte Halkevlerinin kurumsal olduğu kadar mekânsal özellikleriyle de yakından ilgilendi. Zaten binaların mimari programı, Halkevlerinin kuruluş yönetmeliğinde açıkça belirtilmekte ve Halkevleri Talimatnamesi'nin 8. maddesinde "Halkevleri binaları Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetleri tarafından temin edilir, tanzim ve tefriş olunur", 10. maddesinde ise "Mesai şubelerinin hepsi için yetecek genişlikte bina bulunmazsa

¹⁸ Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde tüm Avrupa'da ve Türkiye'de yeni bir hayat inşa etme sürecinde yaşanan toplumsal travma ve uyumsuzluk hakkında bk. Zafer Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat-İnkılap ve Travma 1908-1928*, İstanbul 2017, s. 356-360.

¹⁹ Zafer Toprak, *a.g.e.*, s. 400-408.

bazı şubelerin başka bir binada çalışmaları caizdir" denilmekteydi.²⁰ Bu maddelerden yola çıkılarak Halkevleri kimi yerde Türk Ocakları binalarına yerleşti, kimi yerde de kendileri için yeni binalar inşa edilmeye başlandı. "Binanın konumuna, bulunduğu yerleşimin sosyal gereksinmelerine ve programın kapasitesine göre bazı eklemeler" in yapıldığı da oldu.²¹ Halkevi binaları genelde şehrin en güzel ve büyük caddesine, Hükûmet Konağı ve Atatürk heykelinin bulunduğu alanlara yapıldı. Çünkü Halkevlerinde "yola, meydana ve kente hâkimiyet" fikri esastı.²² Üstelik bunlar sıradan binalar değildi ve olmamalıydı. Halkevleri birer kültür evi olmalarının yanı sıra Cumhuriyeti ve Partiyi, kısacası otoriteyi temsil ediyordu. O yüzden mekânların konumu ile fiziksel özelliklerine ayrı bir ihtimam gösterilmeliydi.

CHP yönetimi, yeni Halkevlerinin yapım sürecinde önce binaların arsasını temin etti, sonra da projesi için harekete geçti. Bursa, Sivas, Kadıköy, Zonguldak gibi yerlerde proje yarışmaları açıldı. Bazen Halkevi yapılacak bir ilde Vali'nin projeyi kendi seçtiği mimara yönlendirdiği de oldu (Eminönü Halkevi gibi). Ama büyük oranda proje temini için Bayındırlık Bakanlığı'ndan istifade edildi. Örneğin, Eskişehir, Erzincan, Elazığ, Çoruh, Ağrı, Muğla Halkevleri bu bakanlık tarafından inşa ettirildi. Ankara, Malatya, Kastamonu, İnebolu gibi yerlerde ise eski Türk Ocaklarından devralınan binalar kullanıldı.²³ Binaların inşa sürecinde Parti katkısının yanı sıra halktan toplanacak bağışlara da büyük önem verildi.²⁴

Tek Parti yönetiminin Halkevleri üzerindeki kontrolü sadece binaların inşa sürecini değil, faaliyetlerini, çalışanlarını ve hatta binalarının temizlik, bakım ve onarım konularını da kapsayacak şekilde genişletildi. Şöyle ki; daha önce de ifade edildiği üzere Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesi akabinde çıkılan yurt gezilerinde yapılan tespitler ile 1931 Kurultayı sonrasında alınan

²⁰ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 7.

²¹ Temsil vs. etkinlikler için salon, idari kısım, kütüphane, jimnastik salonu gibi. Modern mimarlığın temsili örneklerinden biri olarak kabul edilen Halkevi binalarının mekânsal özellikleri için bk. Ayşe Durukan-Türkan Ulusu Uraz, "Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları", *İTÜ Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, C. 7, S. 1, Mart 2008, s. 38-49.

²² Neşe Gürallar Yeşilkaya, *a.g.e.*, s. 143.

²³ Neşe Gürallar Yeşilkaya, *a.g.e.*, s. 133-135.

²⁴ Erhan Berat Fındıklı, *a.g.m.*, s. 104.

kararlar neticesinde parti teşkilatında bazı köklü değişikliklere gidildi. Daha etkili, tedbirli ve başarılı bir yönetim sağlayabilmek adına bir yandan Umumi İdare Heyeti bünyesinde bürolar kurulurken, diğer yandan da kökü İttihat ve Terakki'ye kadar uzanan teftiş sistemi işler hale getirildi. Bu bağlamda ülke belli mıntikalara ayrıldı ve her mıntikanın başına bir Parti Müfettişi tayin edildi.²⁵ Belirli aralıklarla yayımlanan Teftiş Talimatnameleri ile de kurallar belirlendi. Böylelikle hem taşra ve kamuoyu hem de mebuslar kontrol altında tutulmaya çalışıldı. CHP bu teftiş ve rapor sistemini, devletin toplum üzerindeki etkisini artırmak, denetlemek ve halkın sıkıntılarını belirleyip ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanıyordu.

Tek Parti yönetiminin her kurumu kontrolü altında tutma isteği kendini doğal olarak Halkevleri üzerinde de gösterdi. 1 Mart 1932'de Parti Genel Sekreterliği tarafından yayımlanan 23 numaralı Tamim ile bu kontrolün ipuçları da verildi. 24 Şubat 1932 tarihli toplantıda Parti Umumi İdare Heyeti tarafından kabul edilen 15 maddelik bu tamimde; Halkevi çalışmalarının nasıl yürütüleceği, şubelere üye kayıt işlemlerinin nasıl yapılacağı, şube komitelerinin seçimlerinde nasıl bir usulün takip edileceği gibi konulara açıklık getirildi. Tamimin 15. maddesinde ise Halkevi binalarında uyulması gereken bir takım kurallardan bahsedildi. Örneğin, Halkevi toplantılarında ve temsillerinde sükûnetin ve düzenin bozulmaması için Halkevlerinde çocuklara yer verilmemeli ve bu durum halka sert ve kırıncı olmadan şefkatle ve üslûbunca anlatılarak izah edilmeliydi. Ayrıca umumi toplantılara gelen ileri yaştaki insanlardan da "*sükûneti muhafaza etme*" ve "*Halkevlerinin tesisat ve eşyalarını tahrip etmeden kullanma*" hususunda hassas davranmaları istenmeliydi.²⁶

Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevlerini 1932'den 1951'e kadar çıkartılan çok sayıda talimatname ve tamim ile yönetmeye çalıştı. Bu talimatname ve tamimler kimi zaman Halkevi binalarındaki demirbaş eşyaların bakımı, kimi zaman da yetişkinlerin davranış şekilleri gibi farklı konuları ihtiva etti. Hatta bu yönetim ve denetim çabası, Partiyi 1944 yılında Halkevleri ve

²⁵ Müfettişlik sisteminin tarihsel gelişimi hakkında bk. Cemil Koçak, "Tek-Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Parti Müfettişliği", *Tarık Zafer Tunaya'ya Armağan*, İstanbul 1992, s. 459-494; Murat Metinsoy, "Erken Cumhuriyet Döneminde "mebus"ların "intihap dairesi" ve "teftiş bölgesi" raporları", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 3, Bahar 2006, s. 103-169.

²⁶ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 25-29.

Halkodalarının nasıl temizleneceği, bakımlarının ne şekilde yapılacağını anlatıldığı bir kılavuz bastırmaya kadar götürdü. Ancak CHP'nin temizlik ve hijyen konusunda başlattığı bu çalışma yeni değildi. Bu husustaki ilk icraatlar Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları tarafından başlatılmıştı.

Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları Temizlik Kılavuzları

Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, 20 Mart 1942'de "*Okulların Temizliği Hakkında*" başlıklı bir tamim yayımladı.²⁷ Hasan Âli, 3 maddelik bu tamimde amacının öğrenciyi okulda çeşitli temizlik, tertip ve tanzim işleriyle doğrudan doğruya ilgilendirmek, onları bu işlere fiilen iştirak ettirmek ve böylelikle ev idaresi dersi için bir nevi tatbikat imkânı yaratmak ile kolektif vazife ve mesuliyet bilinci ve disiplini yaratmak olduğunu vurguladı. Tamimde, okulların genel temizliğinin bundan böyle okul idarecileri ve onlarla aynı derecede mesul tutulacak ev idaresi öğretmenlerinin sorumluluğunda olacağı ve kendilerinden bu hususta azami gayret beklendiği belirtildi.

Bu tamimi kısa süre sonra okullarda temizlik işlerinin nasıl yapılacağını anlatıldığı bir kılavuzun yayımlanması izledi. İlk ve ortaokullar, liseler, meslek ve sanat okulları, yükseköğretim kurumları ile tüm bakanlık teşkilatına hitaben yayımlanan yeni bir tamimle, kurumların temizlik işlerinin söz konusu temizlik kılavuzuna göre yapılması istendi. Maarif Vekilliği *Tebliğler Dergisi*'nin 22 Haziran 1942 tarihli 177. sayısından itibaren yayımlanmaya başlanan *Temizlik Kılavuzu* birçok başlıktan oluşmaktaydı. Örneğin, 177. sayıda ayna, tuvalet, banyo, duş süzgeçlerinin temizliği, kurna temizliği, cam (pencere), duvar, halı, kapı ve küvet temizliğinin nasıl yapılacağı anlatılıyordu. 29 Haziran 1942 tarihli 178. sayıda mobilya, paspas, pisuvar ve tükürük hokkası temizliği; 13 Temmuz 1942 tarihli 180. sayıda ise çamaşır yıkama, havlu-peçete-mendil-pijama katlama teknikleri ve zararlı hayvanlarla savaş gibi konular ele alınmıştı.

Hazırlanan bu Temizlik Kılavuzu'nda, lavabo ve tuvalet temizliğinde hangi temizlik malzemesinden ne kadar kullanılacağı, kirlerin hangi

²⁷ 20 Mart 1942 tarih, 3035 sayılı Tamim için bk. *T.C. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, C. 4, S. 166, 6 Nisan 1942, s. 1.

yöntemlerle çıkarılacağı ve kurulamaların ne tür bezlerle yapılacağına kadar pek çok detay mevcuttu. Örneğin, cam temizliğinde izlenecek yöntem şöyleydi: *“Camlar ılık sabunlu su ile silinip durulandıktan sonra tüysüz bir bezle kurulanır ve buruşturulmuş gazete parçasıyla parlatılır. Bu temizliğe rağmen camlarda çıkmayan küçük lekeler varsa bir bez alınarak evvela alkol veya sirke yahut su ile nemlendirilir, temiz tebeşir tozuna batırılarak lekeli kısmı oğulur...”*. Ayrıntılı bir şekilde anlatılan konulardan biri de tuvalet temizliği idi. Buna göre; *“Ayakyollarının günlük temizlikleri bol su ile süpürülerek ve her kullanışta zincir çekilerek veya otomata basılarak temin edilir... Haftalık temizliklerinde ise ayakyollarını saplı taş fırçaları ile ve arap sabunlu kaynar su ile fırçalamak lazımdır. Ayakyollarını dezenfekte etmek için 1/20 oranında hazırlanmış javel suyu (ağartıcı) dökmelidir. Fena kokunun giderilmesi için de küçük bir kabın içine biraz kireç kaymağı veya asitfenik²⁸ konulur ve bir kenara bırakılır...”*²⁹

Kılavuzda sadece okulların bina ve eşya temizliğine değil, öğrencilerin kişisel temizliği konusuna da yer verilmişti. Bu noktada üzerinde önemle durulan başlıklardan biri de zararlı hayvanlarla savaştı. Özellikle baş bitlerini gidermek için getirilen çözüm şu şekildeydi: *“Saçlara ve bilhassa diplerine petrol sürülür ve böcekli başa biraz filit sıkılarak baş bir yemeni ile sıkıca bağlanır. Bu şekle birbiri arkasına ve her defasında ilaç miktarını azaltmak üzere 2-3 akşam devam edilir. Sonra baş sabunlu su ile yıkanır. Ve sirke dökmeye mahsus sık tarakla her gün taranır...”*³⁰ Görüldüğü üzere, 1942’de dönemin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Temizlik Kılavuzu oldukça detaylı temizlik metotlarını içermektedir. Mühim bir amaca hizmet etmesi için iyi niyetle kaleme alındığı çok açık olan bu kılavuz, öğrencilerin temiz bir ortamda eğitim görmelerinin sağlanması, kişisel temizliğin ve hijyenin öneminin anlatılması açısından dikkate değer bir çalışmadır.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı bu kılavuza benzer başka bir çalışma da Sağlık Bakanlığı tarafından yapıldı. *“Vekâlet binasının temizliği ve dahilde intizam ve inzibatın temini ve binanın aksanı muhtelifesinin hasardan vikayesi için Talimatname”* başlığı ile hazırlanan ve 11 sayfadan oluşan metin,

²⁸ Asit Fenik (Fenol): Kömürden, ağaç katranından, petrolden ya da bitkisel organik maddelerden damıtılarak elde edilen mikrop öldürücü ve antiseptik özelliğe sahip madde (*“Fenol”*, *AnaBritannica*, C.8, İstanbul 1988, s. 505).

²⁹ T.C. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, C. 4, S. 177, 22 Haziran 1942, s. 1.

³⁰ T.C. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, C. 4, S. 181, 20 Temmuz 1942, s. 1.

Bakanlık binasının odalarından bahçesine kadar temizlik ve bakımının nasıl yapılacağı hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir.³¹

Milli Eğitim'in okullar için hazırlattığı Temizlik Kılavuzu'ndan hayli farklı olan bu talimatname 62 maddeden oluşmaktaydı. İlk 35 madde, Bakanlık binasının kapılarından duvarlarına, koridorlarından bahçesine kadar nasıl temizleneceği ve bina içinde uyulması gereken temizlik kurallarıyla ilgiliydi. Temizlik malzemelerinin cinsi ve miktarı gibi detaylara girilmiyor, sadece temizlik sırasında uyulması gereken kurallar hatırlatılıyordu. Örneğin, Bakanlık binasının her yeri her sabah saat 07.00'de başlanıp 08.30'da bitirilmesi kaydıyla temizlenecekti. Oda, koridor ve merdivenler evvela elektrik süpürgesi ile süpürülecek, sonra da tozları alınacaktı. Binanın tüm camları daima çok temiz bulundurulacaktı. İçeride normal süpürge ile temizlik kesinlikle yasaktı. Bunun dışında kapı ve pencere gibi yağlı boyalı her aksam daima temiz ve lekesiz olmalıydı. Kapılara sürünmek ve kirletebilecek şeylerle temas ettirmek de yasaktı. Ayrıca her memurun vazifesine ve mevkiine hürmeten her gün tıraş olması lüzumluymuştu.

Talimatnamede, temizlik kuralları haricinde binada israfı önlemek amacıyla alınacak tasarruf tedbirleri hakkında da bilgi veriliyordu. Her şeyden önce bina dahilinde elektrik ve su israf edilmeyecekti. Hatta mesai saatleri dışında ve geceleri yanacak elektrik ampulleri de talimatnamede belirtildiği üzere yakılacaktı. Örneğin, bodrum katı koridorlarına ve tuvaletlere 15'şer mumluk birer ampul, bina girişinin dışına 100 mumluk kuvvetinde 1 veya 50 mumluk 2 ampul, giriş holüne 50 mumluk kuvvetinde 1 ampul, birinci ve ikinci katların merdiven üstüne tesadüf eden mahallere 25'şer mum kuvvetinde birer ampul ile binanın arka tarafındaki kapının üstüne de 50 mum kuvvetinde 1 ampul takılacaktı.

Çalışanlara getirilen kurallar ise sıkı tutulmuştu. Bakanlık memurlarının odalarında yemek yemeleri, daire içinde sigara içmeleri, elde mendil kurularak ortalıkta dolaşmaları yasaktı. Memurlar masalarının üstünde bir sigara tablası bulundurabileceklerdi. Ancak bu tablalar sigara uçları ve kibritlerle dolu olmayacaktı. Mesai odalarının içine su bardağından başka su kabı konulmayacaktı. Bakanlık binasına gelen kişiler şapka, palto, şemsiye, baston gibi eşyalarını mutlaka zemin kattaki vestiyere veya kapıcıya teslim

³¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490-1-0-0/846-349-3.

edeceklerdi. Bina dahilindeki duvarlara her ne büyüklükte olursa olsun çivi çakmak yasaktı. Daire müstahdemleri ile şoförlerin daireye gece misafiri kabul etmeleri ise “şiddetle memnu” idi. Talimatnamenin 36. ile 41. maddeleri arasında Daire Müdürü’nün, 42. maddede baş hademenin, 43. ile 52. maddeleri arasında elektrik memurunun ve son olarak 53. ile 62. maddeler arasında da şoförlerin vazifelerine değinilmişti. Burada da yine uyulması gereken temizlik kuralları ile sorumluluklar hatırlatılıyordu. Sonuç olarak, Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan 11 sayfalık bu talimatnamede yer yer bazı ayrıntılara girilmişse de büyük oranda genel temizlik önerilerinde ve uyarılarda bulunulmuştur. Bu özelliği ile Milli Eğitim Bakanlığı Temizlik Kılavuzu’ndan ayrılmaktadır.

Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu

CHP, okullarda ve bakanlıklarda başlattığı temizlik seferberliğine son olarak Halkevleri ile Halkodalarını da dahil etti. Bu amaçla 1944 yılında Ankara’da, *CHP Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu* isimli bir kitapçık bastırıldı.³² Parti Genel Sekreterliği bu çalışmayı 23 Ekim 1944 tarihli bir yazı ile Halkevi başkanlıklarına bildirdi. Genel Sekreter adına Trabzon Mebusu A. Faik Barutçu imzasını taşıyan yazıda öncelikle, Halkevleri ile Halkodalarının bahçeleri, eşyaları ve bütün çalışma vasıtaları ile buldukları yerlerin öz malları olduğu, birer kültür yuvası olan ve faydalı hizmetlerin yerine getirildiği bu kurumların sürekli temiz bulundurulmaları gerektiği vurgulandı. Sonra da bu evlerin ve odaların idare heyetlerinin başlıca vazifelerinden birinin Halkevleri ile Halkodalarını “*bir aile yuvası*” gibi bakımlı ve temiz tutmak olduğu ifade edildi. İlgili yazıda, Temizlik ve Bakım Kılavuzu’nun bu ihtiyacı karşılamak üzere hazırlandığı, kurumların içinde ve başında bulunan kişilerin de kılavuzun yürürlüğe konmasından mesul oldukları belirtildi.³³

³² *CHP Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu*, Ankara 1944 (BCA, 490-1-0-0/5-25-6). Bu kılavuzun bir kopyası Milli Kütüphane’de de bulunmaktadır.

³³ BCA, 490-1-0-0/846-349-3.

Sağlık Bakanlığı için hazırlanan *Temizlik Talimatnamesi'*nden³⁴ ziyade Milli Eğitim için hazırlanan *Temizlik Kılavuzu'*na benzerliği ile dikkat çeken 16 sayfalık bu kılavuz, küçük bir Girişin ardından "Temizlik İşlerine Toplu Bir Bakış", "Genel Esaslar" ve "Başlıca Temizlik Usulleri" başlıkları altında üç bölümden oluşmaktaydı. Görevlilerin talimatları doğru anlayıp gereğini tam manasıyla yerine getirebilmeleri için maddeler kısa, basit ve anlaşılır cümlelerle ifade edilmişti. Çünkü Halkevleri ve Halkodaları her kesimden insanın bir arada olduğu mekânlardı ve herkesin eğitim ve kültür seviyesi bir değildi.

Kılavuzun iki sayfalık birinci bölümünün başlangıcında, bir cemiyetin ilk bakışta temiz ve düzenli bir yaşayışa sahip olup olmadığının topluluk yerlerinin temizliği ve bakımı ile ölçüldüğü, bu yüzden de "*Yurdumuzda içtimaî hayatın gelişmesi, millî duyguların beslenmesi, bedîî terbiyenin yayılması ve yükselmesi gibi üzerlerine çok önemli vazifeler almış olan*" Halkevlerimiz ve Halkodalarımızın bulunduğu yerlerin, memleketin en temiz ve bakımlı mekânlarının başında gelmesi gerektiği ifade edildi. Ardından da Halkevi ve Halkodalarının temizlik ve bakımından neyin kastedildiğine dair bir açıklama getirildi. Buna göre ev ve odaların temizliği demek, temelinden çatısına, tuvaletinden³⁵ bahçesine hatta çalışma alet ve vasıtalarına kadar temiz, yerli yerinde, düzgün ve bakımlı olması demektir. Kılavuza göre temizlik gelip geçici bir iş olmadığı gibi, bina ve tesisattaki eksiklikler de temizliğe mani teşkil etmemeliydi. Beton yapılar, mermer zeminler, parke döşemeler, pahalı fayanslar ile son sistem tesisata sahip tuvaletler şüphesiz güzel şeylerdi. Fakat temizlik ve bakım olmadan bunlar neye yarardı. Önemli olan temizlik duygusunun ve lüzumunun zihinlere yerleşmesi idi. Kılavuzun bu bölümünde, öncelikli olarak temizliğin önemi ile medeni hayatın gereklerinden biri olarak topluma neden gerekli olduğu üzerinde durulmuş, Halkevleri ile Halkodaları temizliğinin halkımız için "*bir şeref meselesi*" sayılması gerektiği vurgulanmıştır.

³⁴ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, "*Vekâlet binasının temizliği ve dahilde intizam ve inzibatın temini ve binanın aksamı muhtelifesinin hasardan vikayesi için Talimatname*" başlıklı metnin ilk sayfasına, Halkevleri ve Halkodaları Temizlik Kılavuzu'nun hazırlık aşamasında bu talimatnamenin incelendiğine dair küçük bir not düşmüştür.

³⁵ Kılavuzda "ayakyolları" olarak geçmektedir.

Temizlik ve Bakım Kılavuzu'nun üç sayfalık ikinci bölümünde ise temizlik ve bakım ödevinin kimlere düştüğü, temizliğin hangi alanları kapsadığı ve hangi safhalardan oluşacağı konularına değinildi. Buna göre temizlik işinde birinci derecede mesul olanlar Halkevi ve Halkodası başkanları ile bunların İdare Heyeti üyeleri idi. Onlardan sonra gelen daire müdürleri, kâtip, muhasip, kütüphane memuru, müze memuru, kapıcı, odacı gibi daimî ve geçici vazifede bulunan herkes de İdare Heyeti üyeleri ile başkana karşı sorumlu idiler. Temizliğin kapsadığı alanlar ise üç bölümde ele alındı: 1) Bina, duvarlar, kapılar, pencereler, döşemeler, ayakyolları, lavabolar, banyo ve duşlar 2) Mobilyalar, halılar, aynalar, hasır mobilyalar, madenî eşyalar, paspaslar, yol keçeleri, kağıt sepetleri, süprüntü sandığı 3) Komitelere ait çalışma vasıtaları, piyano ve çeşitli müzik aletleri, yazı tahtası, dikiş makinası, aksesuar ve dekor eşyaları, kitaplar, müze eşyası.

İkinci bölümün ve de kılavuzun en mühim konularından biri de Halkevleri ile Halkodalarında yapılacak temizlik işlerinin safhalarıydı. Buna göre temizlik işleri gündelik, haftalık, mevsimlik ve senelik olmak üzere dört safhadan oluşacak ve her safhada yapılması gereken işler kılavuzdaki sırayla yerine getirilecekti. Örneğin, gündelik temizlikte rutin olarak yerine getirilecek işler; odaların süpürülmesi, tuvalet ve lavaboların temizlenmesi, toz alınması, odaların havalandırılması, paspasların temizlenmesi, çöp kutularının dökülmesi, kış ise soba tahtalarının küllenmemesine dikkat edilmesi ve varsa ocakların kirli bırakılmamasından ibaretti. Haftalık temizlik gündeliğe oranla biraz daha detaylı tutulmuştu. Her hafta odalar tek tek temizlenecek, ayna ve camlar silinecek, duvarların örümcekleri alınacak, parkeler cilalanacak, duşlar ve banyolar ovalanacak, tuvaletler dezenfekte edilecek, kapılar sabunlu suyla silinecek, halılar temizlenip bahçe süpürülecekti. Yönetim her ayın sonunda veya başında bir gün, yukarıda sayılan tüm işleri esaslı olarak gözden geçirmek ve eksik gördüğü şeyleri tamamlamakla yükümlüydü.

Mevsimlik temizlik ise yaz ve kış mevsimlerine girişte yapılacak umumi bir temizlikten ibaretti. Yaza hazırlık kapsamında yapılması gereken işler; halı ve kilimlerin haşarattan korunması için temizlenip ilaçlanarak kaldırılması, perdelerin yıkanması, sobaların sökülüp temizlenip kaldırılması ve odaların ayrı ayrı yine esaslı bir temizlikten geçirilmesi idi. Kışa hazırlıkta ise halı ve kilimler yayılıp perdeler asılacak, sobalar kurulacak ve her zamanki gibi odalar, kütüphane ve varsa müze eşyaları köklü bir

temizlikten geçirilecekti. Senelik temizlikte binanın yılda bir defa muhakkak badanası yapılacak, tamire muhtaç mobilyalar varsa tamir ettirilecek, kırık dökük ve bozuk tesisat yenilenecek, yağlı boyalar tazelenecek, bacalar temizlenecek, paspaslar sabunlu su ile yıkanacak, depo ve ambarlar da havalandırılıp temiz bırakılacaktı.

Kılavuzun en dikkat çekici bilgiler içeren kısmı şüphesiz üçüncü bölümüydü. *Başlıca Temizlik Usulleri* başlığını taşıyan bu bölüm kendi içinde "Bina Temizliği", "Eşya Temizliği" ve "Çeşitli Eşya ve Ders Vasıtalarının Temizliği" olmak üzere üç alt başlıktan oluşuyordu. Bu başlıklarda, hangi temizlik maddeleri ve usulleri ile nerelerin nasıl temizleneceği tüm teferruatıyla anlatılmaktaydı. "Bina Temizliği" başlığı altında duvarlar, kapılar, cam ve pencereler, döşemeler, tuvalet ve lavabolar, banyolar, duş ve kurnaların temizliğine yer verilmişti. Temizlik işleminin büyük bir dikkat ve titizlikle yürütülmesi isteniyordu. Haftada bir kez duvarların tavan süpürgesi ile süpürülmesi, lakin bu iş yapılırken baş, burun ve ağzın ince bir bezle sarılması tavsiye ediliyordu. Özel dikkat isteyen işlerden biri de duvarlardaki toz ve örümceklerin alınması idi. Örümcekler ucu bezli değneklerle duvarlar çizilmeden alınacak, duvarların yağlı boyalı kısımlarının tozları kuru bezle, fayanslı bölümleri de ayda bir defa sabunlu su ile temizlenecekti. Tabi bu işlemin "küllü veya killi su" ile yapılması da mümkündü.

Kapılar ile cam ve pencereler için de benzer işlemler önerilmişti. Kapılar haftada bir defa sabunlu su ile temizlenecek, kapı tokmakları yine haftada bir alkol veya kaol (parlatıcı) ile ovalanarak parlatılacaktı. Keza cam ve pencereler de tıpkı Milli Eğitim'in Temizlik Kılavuzu'nda izah edildiği gibi sabunlu ılık suyla silinip lekeleri çıkartılacak, sonra da tüysüz bir bez ya da buruşturulmuş gazete kağıdı yardımı ile kurulacaktı.

Üçüncü bölümün en teferruatlı kısmı döşeme temizliğiydi. Döşemeler kendi içinde taşlar, beyaz taşlar, cilalı yer tahtaları, cilalı parkeler, linoleom (yer muşambası) ve toprak döşemeler gibi alt başlıklarda ele alınmakta ve bunların temizlik usulleri ile cilalama yöntemleri üzerinde durulmaktaydı. Normal taşların temizliği, bir kova sıcak suya büyük bir tahta kaşıkla arap sabunu konularak elde edilecek karışım ile yapılacak ve bunun için de saplı bir taş fırçası kullanılacaktı. İşlemin devamında yapılacaklar ise şu şekilde izah ediliyordu: *"Bu sudan taşların köşeleriyle ortasma dökülerek fırça ile*

kuvvetlice oğulur ve bol su ile durulanır, suyu süpürülür. Yer bezleriyle kurulanır, rutubet yapmaması için pencereler açılarak havalanma yapılır.” Beyaz taşlar için ise daha incelikli bir işlem gerekiyordu. Burada önerilen temizlik maddesi javel ya da kireç kaymağı idi. Bir litreye bir bardak javel suyu hesabıyla bir kova su hazırlanacak ve bu sudan saplı bir maşrapa ile alınarak taşlara dökülecekti. Tabii çok kirli kısımlara azar azar kireç kaymağı tozu serpmek de işe yarar metotlardan biriydi.

Cıvalı taşların temizliği ise kıl süpürgeler ile yapılacak, yünlü bir bez parçası yardımıyla da parlatılacaktı. Bu taşların belirli aralıklarla cilalanması gerekiyordu. Kılavuzda tarif edilen karışımlar kimya deneylerini aratmayacak mahiyette idi. Örneğin, taş cilası için verilen karışım 1.50 litre kaynar su, 120 gr. arap sabunu ve 160 gr. sarı balmumundan ibaretti. Arap sabunu kaynar suda eritilecek, sarı balmumu da yavaş yavaş bu karışıma ilave edilerek karıştırılacaktı. Önemli olan, bu karışımın sıcakken taşlara tamponla sürülmesi ve kuruduktan sonra da taşların parlatılmasıydı. Linoleom yani yer muşambalarının cila terkibi ise daha karmaşıktı. Muşamba cilası için 4 kg. petrol, 2 kg. parafin, 750 gr. sarı balmumu ve 12.5 gr. reçine gerekiyordu. Parafin, sarı balmumu, reçine gibi maddeler önce bıçakla ince ince doğranarak bir tenekeye konulacak, kaynar su bulunan bir kap içinde ısıtılan bu teneke içindeki malzemelerin erimesi için de tahta bir mablakla³⁶ karıştırılması sağlanacaktı. Karışım tamamen eridikten sonra ise petrol yağı azar azar ilave edilerek karıştırılacaktı. Tamamen sıvı haline gelen bu karışım en son donmaya bırakılacaktı. Yer muşambaları haftada bir kez az sulu bezlerle silindikten sonra da bu karışım ile cilalanacaktı. Yalnız yer muşambaları mecburiyet hâsıl olmadıkça silinmemeliydi. Zira su, muşambanın ömrünü kısaltmaktaydı.

Temizlik ve bakım işlemleri içerisinde üzerinde hassasiyetle durulan konuların başında tuvalet ve lavabolar geliyordu. Buraların temizliği de günlük ve haftalık olmak üzere iki kısımda yapılacaktı. Tuvaletler her gün bol su ile süpürülüp zinciri (sifon) çekilecek, rezervuar tertibatı olmayan tuvaletlere ise sık sık kova ile su dökülecekti. Haftalık temizlikleri ise yine ince işçilik istiyordu. Tuvaletler önce saplı taş fırçalarla arap sabunu ve

³⁶ Mablak: Hamur, merhem, boya gibi şeyleri ezip karıştırarak yağurmak için kullanılan ve bir ucu ele alınacak biçimde saplı, öbür ucu yassı olan alet (*Türkçe Sözlük*, TDK, C. 2, Ankara 1988, s. 973).

kaynar su ile fırçalanacak, ardından da güzelce dezenfekte edilecekti. Tuvaletlerin dezenfektasyonu için önerilen formül ise 1/20 nispetinde hazırlanmış javel suyu idi. Tuvaletlerdeki kötü kokunun giderilmesi için de görevlilere, küçük bir kabin içerisine biraz kireç kaymağı veya asit fenik konularak bir kenara bırakılması öneriliyordu. Lavabolar da benzer metotlar ile temizlenecekti. Yalnız lavaboların madenî kısımlarını parlatmak şarttı. Bunun için de madenî kısımların petrol ya da alkolle silinmesi gerekiyordu. Haftalık bakımlarının yine arap sabunu ile yapılması ve dezenfektasyonu için de lizol veya javel suyu ilave edilmiş karışımdan faydalanılması isteniyordu. Keza duşların, kurnaların ve banyoların temizlik ve dezenfektasyonu için önerilen metot ve karışımlar da aynı olacaktı. Yalnız banyodaki erimeyen kirlerin çıkartılması için “seyhun tuzu” denilen bir maddenin kullanması da önerilmekteydi.

Başlıca Temizlik Usulleri bölümünün “Eşya Temizliği” başlığı altında ise mobilyalar, halılar, aynalar, hasır mobilyalar, madenî eşyalar, süprüntü sandığı ile paspasların temizliğine yer verildi. Temizliği yapacak kişilere, eşyaların daha uzun süre kullanılabilmesi için sürekli küçük uyarılarda bulunuldu. Bunların başında, mobilyaların cilalı kısımlarına kesinlikle ıslak bez sürülmemesi vardı. Mobilyalar günlük ve haftalık temizlikten geçirilecekti. Her gün yünlü bir bezle tozları alınacak, haftada bir ise kumaş kısımları fırçalanacaktı. Aynı hassasiyet halılar için de gösterilmeliydi. Halıların daha uzun ömürlü olabilmesi için iplikleri istikametinde her gün süpürülmesi, hatta haftada bir gün de kullanılmış nemli çay yapraklarıyla süpürülerek parlatılması isteniyordu. Çok kullanılan halıların tozlarının iyice çıkartılması için önerilen yöntem ise son derece klasik ve basitti. Halılar, bahçenin en müsait yerine asılacak ve bir değnekle vurularak tozları çıkartılacaktı. Mevsim sonlarında mutlaka temizlenecek, aralarına naftalin veya tütün tozu, nezle otu³⁷ tozu gibi şeyler serpidikten sonra da dürülerek kaldırılacaktı. Ama katiyen katlanmayacaklardı.

Çok kirli hasır mobilyalar sabunlu ılık su ile fırçalanacak, aynaların lekeleri ise sirke ya da tebeşir tozuna bastırılmış bezlerle çıkarılarak

³⁷ Nezle Otu (Pisik Otu, Kedinanesi): Kokusu kuvvetli, koyu mor çiçekli, uçucu yağ içeren, nane kokulu dalları baharat olarak ya da ilaç olarak da kullanılan bitki (“Kedinanesi”, *AnaBritannica*, C. 13, İstanbul 1989, s. 139).

parlatılacaktı. Kararan nikel eşyalar “İspanya Beyazı” (*Blanc d’Espagne*)³⁸ denilen bir tozla ovulup temizlenecekti. Gümüş eşyaların temizliği de aynı metotla yapılacaktı. Bunların dışında koridorlar, idare odaları ile salonlardaki çöp ve kağıt kutuları her gün boşaltılacak, koku yapmaması için de arap sabunu ile silinerek kurumaya bırakılacaktı. Yine süprüntü sandıkları ile paspaslar da benzer yöntemle temizlenecekti. Bu bölümün son kısmı olan “Çeşitli Eşya ve Ders Vasıtalarının Temizliği” başlığında ise Halkevi ve Halkodalarının muhtelif komitelerine ait çalışma ve ders vasıtalarının büyük bir titizlikle korunması gerektiği anlatılıyordu. Örneğin, müzik aletleri temiz ve rutubetsiz yerlerde muhafaza edilecek, piyanoları tozdan korumak için üzerleri örtü ile kapatılacak, dikiş makinaları kullanıldıktan sonra mutlaka yağlanacak, kütüphanedeki kitapların ise devamlı surette tozları alınarak senede en az iki defa elden geçirilerek yerleri temizlenecekti.

Kılavuz, içilecek ve kullanılacak suyun temizliği hakkında yapılan küçük bir hatırlatma notu ile bitirilmekteydi. Halkevi ve Halkodası sakinlerine, içilecek suyun ağzı kapaklı ya da temiz bir bezle ağzı kapatılmış musluklu küplerde bulundurulması ve bu küplerin ağız kısmından maşrapa ile su alınmaması tavsiye ediliyordu. Temizlikte kullanılacak suyun da su tesisatı olmayan yerlerde musluklu tenekeler veya kovalarla taşınması önerilmişti. Metinde yapılan son uyarı ise tuvaletlerde mutlaka su bulundurulması ve buraların temiz tutulması gerektiği idi.

Yukarıda verilen bilgi ve detaylardan da anlaşılacağı üzere, aslında bu kılavuz 1942 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp *Tebliğler Dergisi*’nde yayımlanmış olan Temizlik Kılavuzu’nun adeta minik bir kopyası idi. Oradaki temizlik metotları bu kılavuzdakilerle neredeyse birebir aynıydı. Sadece bazı temizlik maddelerinin (cila gibi) nasıl yapılacağı hususlarında ikinci kılavuz biraz daha detay içeriyordu.

Sonuç

CHP Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu’nun yayımlanma nedeninin, dolayısıyla Partinin temizlik işlerine bu derece önem vermesinin temelinde elbette temiz bireyler daha doğrusu sağlıklı ve temiz bir toplum

³⁸ İspanya Beyazı: Boyacılıkta kullanılan tebeşir tozuna denir. Bk. “Whiting”, *New Webster’s Dictionary of The English Language*, İstanbul 1989, s. 623.

yaratma düşüncesi vardı. Nitekim kılavuzun giriş bölümünde de modern dünyada temizliğe verilen önemden bahsedilmiş ve halk sağlığına vurgu yapılarak toplum temizliğinin umuma açık yerlerdeki temizlikle paralellik arz ettiği vurgulanmıştı. Parti Genel Sekreterliği'nin, temizlik seferberliğini halka yeni ve modern yaşamın gereklerinin öğretildiği mekânlar olan Halkevi ve Halkodalarında da sürdürmeye çalışması son derece önemliydi. Çünkü kuruldukları andan itibaren rejimin, otoritenin ve gücün simgesi haline gelen Halkevleri, siyasi, sosyal ve kültürel değişimi topluma aktarmak ve halkı aydınlatmak için örgütlenmişlerdi. Bu amaçla şehirlerin en güzel ve işlek yerlerine yapılan Halkevlerinin, sadece buldukları mevki ya da mimari özellikleri ile değil, temiz ve bakımlı iç mekânları ile de halkın dikkatini ve alakasını çekmesi hedeflenmişti. Bu şekilde toplumun Halkevleri ve Halkodalarında yürütülen faaliyetlere daha fazla dahil olacağı, Partiye olan ilgisinin ve bağlılığının artacağı düşünülmüştü. Çünkü o günlerde Partinin buna çok ihtiyacı vardı. Savaşa girmemiş olmasına rağmen, savaşın yarattığı ekonomik krizi fazlasıyla hissedilen Türkiye'de halk huzursuzdu ve yaşanan sıkıntılar, halkın yirmi yıldır kesintisiz iktidarda bulunan Tek Parti yönetimine karşı bakışını ve güvenini sarsmıştı.

Parti yönetiminin Halkevleri için ayrı bir temizlik kılavuzu hazırlama nedenleri arasında parti müfettişlerinden gelen raporların da etkili olabileceği unutulmamalıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere CHP, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren teftiş ve rapor sistemine büyük önem vermiş, belirli dönemlerde yayımladığı teftiş talimatnameleri ve atadığı parti müfettişleriyle ülkede bir denetim ve kontrol mekanizması oluşturmuştu. Parti müfettişleri yılda iki defa verdikleri raporlarla sadece parti teşkilatlarından değil, aynı zamanda buldukları bölgenin Halkevi ve Halkodalarından da sorumlu tutulmakta ve bunlarla ilgili son derece detaylı raporlar hazırlamaktaydılar.³⁹ Gelen raporlarda pek tabii olumsuz değerlendirmeler de yer almaktaydı. Şu durumda Parti Genel Sekreterliği'nin, raporlardaki bilgiler ve şikâyetler üzerine Halkevi ve Halkodalarının temizliği hususunda böyle bir çalışma başlatmış olması da kuvvetle muhtemeldi.

³⁹ Örnekler için bk. Bilecik Bölge Müfettişi Zühtü Durukan'ın hazırladığı Teftiş Bölgesi Raporu (29 Temmuz 1942), BCA, 490-1-0-0/632-85-1; Isparta Bölge Müfettişi Osman Şahinbaş'ın hazırladığı Teftiş Bölgesi Raporu (13 Şubat 1940), BCA, 490-1-0-0/998-851-1 vs.

Halkevleri sivil bir örgüt kimliğinden ziyade, parti-devlet bütünleşmesinden kaynaklı bir devlet kurumu olarak görülmekte ve bu da beraberinde bir ciddiyet ve disiplin beklentisini getirmekteydi. Bu beklentinin etkisiyle Parti Genel Sekreterliği de tüm Halkevi ve Halkodası yöneticilerinin sorumlu olduğu bu kılavuzu hazırlayarak, temizlik ve hijyen gibi önemli bir mevzuyu idarecilerin inisiyatifinden çıkardı. Çünkü arzu edilen sonuca, kurumları idarecilerin temizlik anlayışına teslim ederek ulaşmak mümkün değildi. Bu çerçeveden bakıldığında, tek elden hazırlanıp kurumlara gönderilen bu kılavuzu, parti yönetiminin Halkevi ve Halkodalarındaki temizlik işlerine bir çeki düzen verme çabası olarak görmek mümkündür. Ancak tüm bu çabalara rağmen, hazırlanan kılavuzun ne derece tatbik edildiği ve arzu edilen sonuca ulaşıp ulaşılamadığı hakkında bir değerlendirme yapmak zordur. Bu konudaki sağlıklı sonuçlara, ancak 1944 sonrası hazırlanan Halkevi Teftiş Raporlarının incelenmesi sonucunda ulaşılabilir.

CHP, merkezi yönetim ve denetim anlayışının bir tezahürü olarak Halkevlerini kapatıldıkları tarihe kadar talimatnamelerle yönetti. Yayımlanan bu talimatnamelerde örneğin, Halkevi salonlarında sadece İdare Heyetinin seçtiği filmlerin gösterime girebileceği, yapılacak nişan, düğün ya da balolarda hangi tür alkollü içkinin içilmesine izin verildiği belirtiliyordu. Yine aynı merkezîyetçi anlayışın etkisiyle, Halkevi açılışları belli bir disiplinle gerçekleştiriliyor, çıkarılan Halkevi dergilerinin isimleri merkezden belirleniyor, Halkevleri dışında yapılacak kültürel ve sportif faaliyetlere asla sıcak bakılmıyordu. Sükûnetin sağlanması için buralara çocukların alınması istenmiyor, yetişkinler de genel toplantı esnasında gürültü çıkarmamaları konusunda uyarılıyordu.⁴⁰ Bu denetim anlayışı CHP Genel Sekreterliği'ni, hazırladığı kılavuzla Halkevlerinin lavabo ve tuvalet temizliğinin nasıl yapılacağını belirlemeye kadar götürdü. Faydalı bilgiler telkin etmek suretiyle toplumun özellikle de gençlerin terbiye edilmeye çalışılması elbette önemliydi. Ancak Tek Parti Dönemine damgasını vuran bu tip uygulamalarla, yeni inşa edilmeye çalışılan Genç Türkiye'nin insanların belli kalıplarda şekillendirilmeye çalışıldığı da bir gerçektir.

⁴⁰ CHF *Halkevleri Talimatnamesi*, Ankara 1932; Genel Sekreterlik tarafından yayımlanan 23 nolu Tamim için bk. *Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin F. Teşkilâtına Umumî Tebliğâtı (Mayıs 1931'den Birinci Kânun 1932 Nihayetine Kadar)*, C. 1, Ankara 1933, s. 73-77.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490-1-0-0/5-25-6.

BCA, 490-1-0-0/846-349-3.

BCA, 490-1-0-0/632-85-1.

BCA, 490-1-0-0/998-851-1.

Diğer Kaynak ve Araştırmalar

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (ASD), C. 1, Ankara 1997.

BAŞAR, Ahmet Hamdi, *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, Ankara 1981.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, Ankara 1932.

CHP Halkodaları Talimatnamesi, Ankara 1939.

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin F. Teşkilâtına Umumî Tebliğatı (Mayıs 1931'den Birinci Kânun 1932 Nihayetine Kadar), C. 1, Ankara 1933.

CHP Halkevleri ve Halkodaları Temizlik ve Bakım Kılavuzu, Ankara 1944.

ÇAVDAR, Tevfik, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA)*, C. IV, s. 880-881.

ÇEÇEN, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, İstanbul 1990.

DURUKAN, Ayşe-URAZ, Türkan Ulusu, "Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları", *İTÜ Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, C. 7, S. 1, Mart 2008, s. 38-49.

FINDIKLI, Erhan Berat, "Tek Parti Döneminde Türkiye'de Halkevleri ve İtalya", *Arredamendo Mimarlık*, S. 263, Aralık 2012, s. 100-110.

KARAER, İbrahim, *Türk Ocakları (1912-1931)*, Ankara 1992.

KOÇAK, Cemil, "Tek-Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Parti Müfettişliği", *Tarık Zafer Tunaya'ya Armağan*, İstanbul 1992, s. 459-494.

- METİNSOY, Metin, "Erken Cumhuriyet Döneminde "mebus"ların "intihap dairesi" ve "teftiş bölgesi" raporları", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 3, Bahar 2006, s. 103-169.
- New Webster's Dictionary of The English Language*, İstanbul 1989.
- ÖNDER, Mehmet, *Atatürk'ün Yurt Gezileri*, İstanbul 1998.
- SARINAY, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, İstanbul 1994.
- Selim Sırrı (Tarcan), "İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilatı", *Ülkü*, C. I, S. 3, Nisan 1933, s. 241-243.
- ŞİMŞEK, Sefa, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, İstanbul 2002.
- T.C. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, C. 4, S. 166, 6 Nisan 1942.
- T.C. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, C. 4, S. 177, 22 Haziran 1942.
- T.C. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, C. 4, S. 181, 20 Temmuz 1942.
- TOPRAK, Zafer, *Türkiye'de Yeni Hayat-İnkılap ve Travma 1908-1928*, İstanbul 2017.
- TOKSOY, Nurcan, *Halkevleri: Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara 2007.
- Türkçe Sözlük*, TDK, C. 2, Ankara 1988.
- ULUSKAN, Seda Bayındır, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara 2010.
- ÜSTEL, Füsun, *Türk Ocakları (1912-1931)*, İstanbul 1997.
- Vildan Aşır (Savaşır), "Romen Gençlik Teşkilatı-Strasa Tarihi", *Ülkü*, C. XIV, S. 79, Eylül 1939, s. 19-22.
- YAVUZ, Serap Yolcu, *Cumhuriyet Misyonerleri 1930-1946 Arası Türkiye'de Bir Politik Özne Olarak Gençlik İnşası*, İstanbul 2019.
- YEŞİLKAYA, Neşe Gürallar, *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*, İstanbul 1999.
- ZEYREK, Şerafettin, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara 2006.

EKLER

Ek: Kılavuzun Kapağı ve İkinci Sayfası

DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ**C. H. P.****HALKEVLERİ ve HALKODALARI*****Temizlik ve Bakım
Kılavuzu*****A N K A R A**
1 9 4 4

49C	01			5.256
-----	----	--	--	-------

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMİZLİK İŞLERİNE TOPLU BİR BAKIŞ

Halkevlerinin ve Halkodalарının temizliği denince ne anlıyoruz?

Yurdumuzda içtimai hayatın gelişmesi, milli duyguların beslenmesi, bedii terbiyenin yayılması ve yükselmesi gibi üzerlerine çok önemli vazifeler almış olan Halkevlerimiz ve Halkodalарımız milli hayatımızda ileri ve şerefli bir varlıktır.

Bu gözle bakılınca :

En büyüğünden en küçüğüne kadar her Halkevi ve Halkodalası bulunduğu yerin en temiz ve bakımlı yapısı olmak gerektir.

Bizde, çok kere, topluluk yerlerinin ve binalarının temizlik ve bakımına evlerimizin içi kadar dikkat edilmez. Halbuki temizlik dâvasında topluluklara, umuma ait olan yerlerin temizliği ve bakımı ön sırada gözönüne alınmak lâzımdır. Gerçekten bir cemiyetin ilk bakışta temiz ve düzenli bir yaşayışa malik olup olmadığı, topluluk yerlerinin temizliği ve bakımı ile ölçülür.

Halkevleri ve Halkodaları, bu bakımdan da, temiz, iç açıcı ve gönül okşayıcı görünüşleri ve durumlarıyla buldukları yerlerde temizliğe ve bakıma birer örnek teşkil etmelidirler. Bunu yapamayan bir halkevi veya bir halkodalası yapacağı ilk hizmeti başarmamış demektir.

Halkevlerinin ve Halkodalalarının temizliği ve bakımı demek; temelinden çatısına kadar içerisinin ve dışarısının; ayakyolu, avlu ve bahçe gibi bina eklerinin, bina -nın içerisinde bulunan eşyaların, çalışma alet ve vasıtalarının hepsinin temiz, yerli yerinde, düzgün ve bakımlı olması, iç ve dışa ait bütün görünüşlerin göze güzel görünmesi demektir.

“AN INITIATIVE TO CREATE A GUIDELINE FOR SANITATION AND
CARE OF PEOPLE’S HOUSES OF THE SINGLE PARTY GOVERNMENT
IN TURKEY”

Abstract

As a result of the issues identified during domestic trips after the experience of Free Republican Party and decisions reached at the 1931 Party Congress, some fundamental changes were made to the CHP organizational structure. Bureaus established within the organizational structure of the party. The inspection system was made functional. Through the issued inspection instructions and the assigned inspectors, local and public opinion as well as parliamentarians were tried to be kept under control. CHP used this system not only to increase the control and influence of the State over society but also to meet people’s needs. This inspection and control efforts of the party also appeared in People’s Houses and People’s Rooms. In this process, the CHP was closely concerned with everything from how to protect the items in People’s Houses to the sanitation of these buildings. These efforts resulted in the preparation of a sanitation guideline for People’s Houses in 1944. Among various reasons for the preparation of this guideline were to create a clean and civilized society, to provide people with a well-kept and neat environment for their cultural activities and thereby to attract the public’s attention and sympathy towards the Party.

Keywords

Republican People’s Party, Single Party Period, People’s Houses, People’s Rooms, Public Education.